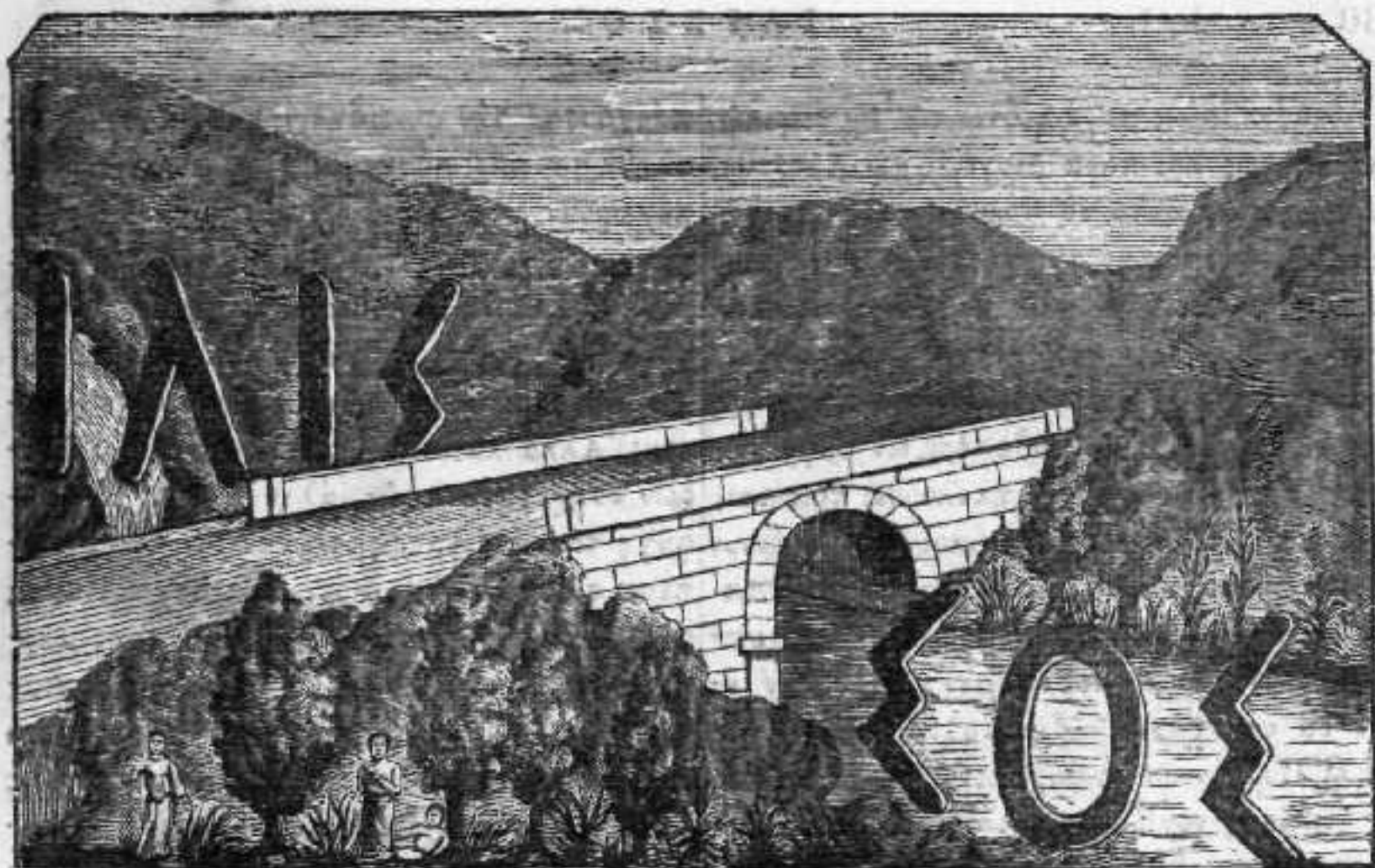

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ.

Ἐκδιδόμενον ἅπαξ τοῦ μηνός.

Ἐν ΑΘΗΝΑΙΣ 15 Σεπτεμβρίου 1868. | ΕΤΟΣ Α΄. ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ Ε΄.

ΠΥΡΡΩΝ Ο ΗΛΕΙΟΣ.

(Τέλος· ἴδε φυλλ. Γ΄. σελ. 65-68).

Ἀλλὰ εὐλόγως δύναται τις νὰ ἐρωτήσῃ, ἐὰν ὁ Πύρρων ἀμφέβαλλε περὶ τῶν πάντων. Πολλάκις προηγουμένως ἀνεφέραμεν περὶ ἀδήλων, ἐξ οὗ ἴσως τινὲς ὑπέθεσαν ὅτι ὑπάρχουσι καὶ πράγματα δῆλα, περὶ ὧν οὐδαμῶς ἐπέχει ὁ Πύρρων. Καὶ πραγματικῶς τοῦτο ὑπέλαβόν τινες (α) ἰσχυρισθέντες, ὅτι ὁ περιλάλητος οὗτος ἀρχηγὸς τῶν σκεπτικῶν οὐδαμῶς ἐπεῖχε περὶ ὧν ἐμαρτύρει ἡ συνείδησις καὶ ἐν γένει περὶ πάντων τῶν ὑποκειμενικῶν, ἀμφιβολίαν δὲ ἐξέφραζε περὶ

πάντων τῶν ἐξωτερικῶν ὄντων, περὶ τῆς ὑπάρξεως τῶν σχέσεων καὶ τῶν νόμων τῶν διεπόντων αὐτὰ, ἐν γένει δὲ περὶ πάντων τῶν ἀντικειμενικῶν πραγμάτων· διότι ἄλλως, λέγουσιν, ἢ περὶ τῶν πάντων ἐποχὴ οὐ μόνον γελοία καὶ παράδοξος τυγχάνει, ἀλλὰ καὶ εἰς ἀντίφασιν περιάγει· διότι, ἀμφιβάλλων περὶ τῶν πάντων, ἀναγκαίως ἀμφιβάλλει καὶ περὶ ἑαυτοῦ, ἀλλ' ἀμφιβάλλων περὶ ἑαυτοῦ, καταφεύδεται καὶ προφανῶς πίπτει εἰς ἀντίφασιν, ἐν ᾧ τὴν ἀντίφασιν παντὶ σθένει ἤθελε ν' ἀποφεύγῃ ὁ Πύρρων. Ὡς ἐπιχέρισμα τῆς δόξης αὐτῶν φέρουσι καὶ τὸ παρὰ τοῖς σκεπτικοῖς ὡς κριτήριον χρησιμεῖον φαινόμενον.

Ἀλλὰ νομίζομεν ὅτι οἱ πρεσβεύοντες ταῦτα ἐπιπολαίως ἄπτονται τῶν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις συγγραφεῦσι μαρτυριῶν. Ἡ ἔννοια τοῦ παρὰ τοῖς σκεπτικοῖς κριτηρίου οὕτω σαφῶς

(α) Diet. des sciences philosophiques v. Pyrron.

ἐκτιθεμένη ἰδίως παρὰ Σέξτω τῷ Ἐμπειρικῷ, ἀλλ' ἱκανῶς καὶ παρὰ Διογένηι τῷ Λαερτίῳ, παρερμηνεύθη κατὰ τὸ δοκοῦν· διότι, κριτὴριον τῆς σκεπτικῆς ἀγωγῆς φαμέν, λέγει ὁ Σέξτος, τὸ φαινόμενον *δυνάμει τὴν φαντασίαν* αὐτοῦ οὕτω *καλοῦντες*· ὁ δὲ Αἰνεσίδημος, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Λαερτίου, ἱστορεῖ ὅτι ὁ Πύρρων οὐδὲν ὀρίζων δογματικῶς διὰ τὴν ἀντιλογίαν ἠκολούθει τοῖς φαινομένοις. Ὡστε οἱ σκεπτικοὶ δὲν ἀνῆρουν τὰ φαινόμενα· τὰ γὰρ κατὰ *φαντασίαν* παθητικὰ ἀβουλήτως ἡμᾶς ἄγοντα εἰς συγκατάθεσιν οὐκ ἀνατρέπομεν, ταῦτα δὲ ἐστι τὰ φαινόμενα· διὰ τοῦτο θερμαινόμενοι οἱ Πυρρῶνιοι ἢ ψυχόμενοι δὲν δύνανται νὰ εἴπωσιν, νομίζομεν ὅτι δὲν θερμαινόμεθα ἢ δὲν ψυχόμεθα· ὁμοίως ὅτι εἴνε ἡμέρα καὶ ὅτι βλέπουσιν, ἐννοοῦσιν οἱ Πυρρῶνιοι, ἀλλὰ πῶς εἴνε ἡμέρα καὶ πῶς βλέπουσιν, ἀγνοοῦσιν· ὅτι τὸ πῦρ καίει αἰσθάνονται, ἀλλ' ἐὰν ἀπολύτως ἔχη καυστικὴν φύσιν ἢ μὴ, ἐπέχουσι· καὶ ὅτι κινεῖται τις ἢ φθείρεται βλέπουσιν, ἀλλ' ἐὰν πράγματι γίνονται ταῦτα καὶ πῶς γίνονται, ἀγνοοῦσι· προσέτι γευόμενοι τοῦ μέλιτος οἱ Πυρρῶνιοι λέγουσιν, ὅτι τοῖς φαίνεται γλυκὺ, ἀλλ' ἐὰν τις αὐτοὺς ἐρωτήσῃ, τὸ μέλι λοιπὸν ἀπολύτως γλυκὺ ἐστὶν ἢ οὐ; ἐκεῖνοι ἀμέσως ἀπαντῶσιν, Ἄ περὶ αὐτοῦ ἐπέχομεν. Καὶ ἐν γένει ἀποφαίνονται ὅτι περὶ μὲν τοῦ φαίνεσθαι τοῖον ἢ τοῖον τὸ ὑποκείμενον (ἢ ἀντικείμενον, καθ' ἡμᾶς τοὺς νεωτέρους) οὐδεὶς ἴσως ἀμφισβητεῖ, περὶ δὲ τοῦ εἰ τοιοῦτόν ἐστιν, ὅποιον φαίνεται, ζητεῖται. Προδήλως λοιπὸν τὸ κριτήριον τῶν σκεπτικῶν δὲν ἀναφέρεται εἰς τὴν συνείδησιν, ἀλλ' εἰς τὰς αἰσθήσεις· ἀλλὰ καὶ τότε δὲν ἐννοεῖ ὅτι αἱ ἐκ τῶν φαινομένων ἐντυπώσεις εἰσὶν ἀληθεῖς, τοῦναντίον σαφῶς κηρύττουσιν, ὅτι ἀμφιβάλλουσι πολὺ περὶ τῆς ἀληθείας τῶν ἐντυπώσεων καὶ διὰ τοῦτο ἐξακολουθοῦσι ζητοῦντες, εἰ καὶ πράγματι εἰσι τοιαῦτα, ὅποια φαίνονται· διὰ τοῦτο, ὅσάκις ἀπὸ τῶν αὐτῶν προσπίπτουσι διάφοροι φαντασίαι ὡς ἀπὸ τοῦ πύργου ἢ στρογγύλου ἢ τετραγώνου, οἱ σκεπτικοὶ λέγουσιν ὅτι ἐκάτεραι μὲν φαίνονται, ἀλλ' ἀγνοοῦσι τίς ἡ ἀληθὴς καὶ τίς ἡ ψευδὴς φαντασία. Προσέτι, ἐὰν ὁ Πύρρων καὶ οἱ πρῶτοι τοῦλάχιστον αὐτοῦ ὁπαδοὶ ἐδέχοντο ὡς ὁ

πάρχουσιν τὴν συνείδησιν καὶ ἐπίστευον ὡς ἀληθῆ τὰ παρ' αὐτῆς μαρτυρούμενα, πῶς ἐπεχείρουν ν' ἀνατρέπωσι καὶ αὐτὰ τὰ παρὰ πάντων ὁμολογούμενα ἀξιώματα, κηρύττοντες αὐτὰ ἀπλᾶς ὑποθέσεις; πῶς ἦτο δυνατόν νὰ κηρύττῃ ὁ Πύρρων, ὅτι οὐδὲν οὔτε καλὸν οὔτε αἰσχρὸν, οὔτε δίκαιον οὔτε ἀδίκον; Ἀλλὰ καὶ ἐὰν ὑποθέσωμεν ὅτι ὁ Πύρρων ἐδέχετό τινα ὡς ἀληθῆ, ἀντὶ ν' ἀποφύγῃ τὰς ἀντιφάσεις, τοῦναντίον ἤθελεν ἐμπίψει εἰς χεῖρονας· διότι ἅμα δεχόμενος ὡς ἀληθῆ πάντα τὰ παρὰ τῆς συνείδησεως μαρτυρούμενα, ἀναγκαιῶς θὰ ἐδέχετο καὶ πάσας τὰς λογικὰς ἐκείνων συνεπείας, ὅτε ἡ θεμελιώδης ἀρχὴ τῆς Πυρρῶνείου αἵρέσεως καταρρέει πλέον ἐνεκα τῶν ἐξαιρέσεων, αἵτινες ἀδιακόπως οὕτω πολυπλασιάζονται ὡς ἐρειδόμεναι ἐπὶ βάσεως ἀσφαλοῦς. Καὶ νομίζομεν ὅτι οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ βραδύτερον, καταργήσαντες τὴν ἐποχὴν ὡς πρὸς τινα, εὐρέθησαν ἐκτεθειμένοι εἰς τὰς ἰσχυρὰς προσβολὰς ἰδίως τῶν ὁπαδῶν τῆς νέας Ἀκαδημίας, οἵτινες τάχιστα κατέδειξαν τὰς παραλόγους ἐκείνων διδασκαλίας καὶ ἐγένοντο αἵτιοι τῆς ταχείας παρακμῆς τῆς αἵρέσεως τοῦ Πύρρωνος.

Ὁ ἰσχυρισμὸς λοιπὸν, ὅτι ἡ ἐποχὴ ὑπῆρχεν ἐπὶ μόνων τῶν ἀδήλων, ἀρμόζει καθ' ὅσον ἀναφέρεται εἰς Πυρρῶνιους μεταγενεστέρων χρόνων· οὕτω δυνάμεθα κατὰ τὴν ἡμετέραν κρίσιν νὰ ἐξομαλύνωμεν τὰς ἀντιφάσεις, αἵτινες καὶ παρὰ Σέξτω καὶ παρὰ Διογένηι τῷ Λαερτίῳ ἀπαντῶνται. Διότι ὁ Σέξτος, ἐν ᾧ ἀφ' ἐνὸς ἀποκαλεῖ προπετεῖς τοὺς δογματικοὺς καὶ συμμερίζεται τὰ σοφιστικὰ ἐπιχειρήματα τοῦ Αἰνεσιδήμου καὶ τῶν προγενεστέρων Πυρρῶνιῶν πρὸς κατάδειξιν καὶ τῶν εὐδηλοτέρων ἐννοιῶν ὡς ἀδήλων, ἀφ' ἑτέρου λέγει, ὅτι αἱ ἰδιάζουσαι τοῖς Πυρρῶνιοις φράσεις, περὶ ὧν ἀμέσως θὰ ὁμιλήσωμεν, δὲν ἐφαρμόζονται περὶ πάντων, ἀλλὰ περὶ τῶν ἀδήλων καὶ τῶν δογματικῶς ζητούμενων. Ὁμοίως καὶ ὁ Λαέρτιος λέγων ὅτι οἱ Πυρρῶνιοι ἐζήτουν οὐχ ὅπερ νοοῦσιν· ὅτι γὰρ νοεῖται δῆλον· ἀλλ' ὧν ταῖς αἰσθήσεσι μετέχουσι, δὲν ἐννοεῖ βεβῶτως, οὔτε τὸν Πύρρωνα, οὔτε τοὺς ἀρχαιοτέρους σκεπτικούς, ἀλλὰ ἴσως τοὺς μεταγενεστέρους. Τίνα δὲ εἰσὶν ἅπερ νοοῦσιν, ἦτοι τὰ δῆλα; περὶ τού-

των ἀκριβῶς δὲν γνωρίζομεν, ἀλλ' οἰαδ' ἡ ποτε καὶ ἂν ᾤσιν, εἶνε βεβαίον ὅτι παρὰ λυθὴ ἢ ἐνότης τῆς φιλοσοφίας τοῦ Πύρρωνος παρὰ τοῖς νεωτέροις σκεπτικοῖς, οἵτινες παρίστων κατὰ τὸ πλεῖστον τὴν ἐλευσινὴν ἀντίφασιν, ὅποιαν γελῶντες διαβλέπομεν ἐν τῷ βεβιασμένῳ γάμῳ (le mariage forcé) κωμωδία τοῦ Μολιέρου, παριστῶντος Μαρφουρίον τινὰ ὁπαδὸν τῆς τοῦ Πύρρωνος αἰρέσεως, ὅστις ἐν τῷ πρώτῳ κατ' αὐτοῦ ῥαπισματι ἐγκαταλείπει τὰς πλήρεις δισταγμῶν φράσεις του. Ὅτι δὲ μόνος ἴσως ὁ Πύρρων ὑπῆρξε συνεπὴς ἐν τε τῇ πράξει καὶ τοῖς συλλογισμοῖς πρὸς τὴν θεμελιώδη ἀρχὴν τοῦ ἐπέχειν περὶ πάντων τῶν τε φαινόμενων καὶ νοουμένων καταφαίνεται καὶ ἐκ τῶν πολλῶν περὶ αὐτοῦ ἀνεκδοτῶν, ὅποια βεβαίως ἐξώγκωσεν ἡ φαντασία τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ, ἐκπλαγέντος διὰ τὴν μοναδικὴν καὶ παράδοξον ταύτην αἵρεσιν τοῦ Πύρρωνος.

Ἀλλὰ τοσοῦτον παράδοξος φιλοσοφία δὲν ἦτο δυνατόν νὰ μεταχειρίζηται γλῶσσαν, ὅποιαν πάντες μετεχειρίζοντο· διότι τότε οὐδέποτε ἠδύναντο ν' ἀποφύγῃσιν οἱ περὶ τὸν Πύρρωνα τὰς ἀντιφάσεις. Ἡ γλῶσσά των λοιπὸν ἔπρεπε σύμφωνος τῇ αἵρεσει νὰ ᾖ πλήρης ἀμφιβολίας· καὶ πρὸς τοῦτο ἐξεῦρεν ἀναντιρρήτως πρῶτος ὁ Πύρρων τὰς φωνὰς οὐ μᾶλλον ἢ οὐδὲν μᾶλλον. Αἱ φωναὶ αὗται εἰσιν ἐλλιπεῖς· διότι, ὅπως λέγοντες πλατεῖαν ἐννοοῦμεν πλατεῖαν ὁδόν, οὕτω λέγοντες οὐ μᾶλλον ἐννοοῦμεν, λέγει ὁ Σέξτος, οὐ μᾶλλον τόδε ἢ τόδε. Τινὲς δὲ σκεπτικοί, ἀντὶ οὐ μᾶλλον, λέγουσιν ἐρωτηματικῶς τί μᾶλλον, ὅπερ δηλοῖ, διατί μᾶλλον τοῦτο καὶ ὅχι ἐκεῖνο; Καὶ ἡ φωνὴ οὐδὲν μᾶλλον φαίνεται μὲν ἔχουσα χαρακτῆρα συγκαταθέσεως ἢ ἀρνήσεως, ἀλλὰ παρὰ τοῖς σκεπτικοῖς λαμβάνεται ἐρωτηματικῶς καὶ ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ ἀγνῶν τί μὲν τούτων χρὴ συγκατατίθεσθαι, τί μὲν μὴ συγκατατίθεσθαι. Ἄλλὰ καὶ τὴν φωνὴν οὐδὲν μᾶλλον ἐπρόφερον οἱ Πυρρῶναιοι οὐ διαβεβαιούντες περὶ τοῦ πάντως ὑπάρχειν αὐτὴν ἀληθῆ καὶ βεβαίαν, ἀλλὰ κατὰ τὸ φαινόμενον αὐτοῖς ἐλεγον καὶ περὶ αὐτῆς. Σημειωτέον ἐνταῦθα ὅτι τὴν φωνὴν οὐ μᾶλλον ὁ Δημόκριτος

ἀνέφερε πρὸ τοῦ Πύρρωνος, διότι ὁ ἐξ Ἀεθῆρων Δημόκριτος παρατήρησας, ὅτι τὸ μέλι κοινῶς μὲν ἐστὶ γλυκὺ, τοῖς δὲ ἐκτερικοῖς πικρὸν, ἀνεφώνησεν «οὐ μᾶλλον τὸ μέλι γλυκὺ ἐστίν.» Ἀλλ' ἡ ἐννοια τῆς φωνῆς ταύτης διάφορος παρὰ τῇ Δημοκρίτῳ τυγχάνει· διότι οὗτος μὲν διὰ τῆς φωνῆς ταύτης ἐννοεῖ, ὅτι τὸ μέλι οὔτε γλυκὺ ἐστίν, οὔτε πικρὸν, ὁ δὲ Πύρρων ἐννοεῖ τὴν ἀμβιβολίαν, ἂν τὸ μέλι μόνον γλυκὺ ἢ μόνον πικρὸν, ἢ ἂν μήτε γλυκὺ ᾖ μήτε πικρὸν· διότι σκέπτεται καὶ ἐπειδὴ ἐξακολουθοῦν τὰς ἐρεῦνας τοῦ δὲν ἔφθασεν εἰς ἀπόφασιν τελειωτικὴν, ἐπέχει ν' ἀποφανθῇ ὁριστικῶς περὶ τῆς οὐσίας τοῦ μέλιτος. Ἡ δημοκρίτειος λοιπὸν φιλοσοφία ἀφίσταται ἱκανῶς τῆς Πυρρῶνείου, διότι κατ' ἐκείνην μὲν οὐδὲν φαινόμενον ὑπάρχει (μηδὲν εἶναι τῶν φαινόμενων), κατ' αὐτὴν δὲ τὸ φαινόμενον τίθεται οὐχ ὥς καὶ τοιοῦτον ὄν.

Καὶ αἱ φωναὶ τάχα καὶ οὐ τάχα, ἔστι καὶ οὐκ ἔστι, ἐνδέχεται καὶ οὐκ ἐνδέχεται ἐλλειπτικαὶ οὔσαι, ὑπονοοῦσι τὸ εἶναι, ἐνίοτε δὲ συντομίας χάριν ἀπαντῶντες οἱ Πυρρῶναιοι εἰς ἄλλων φιλοσόφων ζητήματα λέγουσι, τάχα ἢ ἀεῖναι, ἐννοοῦντες τάχα μὴ εἶναι ἢ ἐξεῖναι μὴ εἶναι. Πᾶσαι δὲ αἱ φωναὶ αὗται εἰσι δηλωτικαὶ ἀφασίας ἥτοι καταφάσεώς τε καὶ ἀποφάσεως· ὁ λέγων λοιπὸν τάχα ἔστιν, ἐννοεῖ δυνάμει τὸ τάχα οὐκ ἔστιν.

Ὁμοίως μεταχειρίζονται οἱ περὶ τὸν Πύρρωνα καὶ τὴν φωνὴν οὐδὲν ὀρίζω, ἥτις δὲν ἀποτελεῖ κανόνα δογματικόν, ἀλλὰ ἐστὶ φωνὴ δηλωτικὴ τοῦ πάθους τῶν σκεπτικῶν, οἵτινες δι' αὐτῆς τῆς φωνῆς λέγουσι τὸ ἐαυτοῖς φαινόμενον, ἐπομένως δὲν ἀποφαίνονται ἀπαγγελτικῶς καὶ μετὰ πεποιθήσεως περὶ τῶν προκειμένων, ἀλλὰ διηγούνται ὅ,τι πάσχουσι· διότι ἄλλως ὁ σκεπτικὸς θὰ εὔρεθῃ ὅτι δὲν ὀρίζει οὔτε αὐτὸ τὸ οὐδὲν ὀρίζω. Νομίζομεν δὲ ὅτι εἰς τὸν Λαέρτιον δὲν πρέπει νὰ ἀποδίδωμεν πολλὴν πίστιν ὥς πρὸς τὴν ἐκθεσιν τῶν ἀρχῶν τῆς σκεπτικῆς φιλοσοφίας· διότι, ἐν ᾧ ὁ Τίμων ἐν Πύθωνι λέγει, ὅτι ἡ φωνὴ οὐδὲν ὀρίζω σημαίνει τὸ μηδὲν ὀρίζειν ἀλλ' ἀπροσθετεῖν, ὁ Λαέρτιος κηρύττει ὅτι οἱ σκεπτικοὶ καὶ τὸ οὐδὲν ὀρίζω ἀνῆλθον. Ὁ

Σέξτος καθαρῶς ἐνταῦθα ἐξηγεῖ τὴν ἔννοιαν οὐ μόνον τῆς φωνῆς ταύτης, ἀλλὰ καὶ πασῶν τῶν προῤῥηθεισῶν, ὅτι ὡς δηλωτικαὶ πάθους δὲν ἀποτελοῦσι κανόνας δογματικούς καὶ ἐπομένως δὲν δύνανται νὰ περιτραπῶσιν ἀφ' ἑαυτῶν καὶ ν' ἀπολεσθῶσι «κατ' ἴσον τοῖς καθαρτικοῖς, ἃ τὴν ὕλην προσκρίναντα καὶ αὐτὰ ὑπεκκρίνεται καὶ ἐξαπόλλυται.» Ἴσως ταῦτα λέγει Διογένης ὁ Λαέρτιος ἐρανίζόμενος παρὰ τινος Πυρρῶνείου, ἀλλ' ἡμεῖς διερευνῶντες τὰς ἀρχὰς τῆς αἰρέσεως τοῦ Πυρρῶντος δὲν δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι τοιαῦτα ἐλέχθησαν παρ' αὐτοῦ τοῦ Πυρρῶντος, ὅστις, μετὰ τοσαύτης περισκέψεως ἀνακαλύψας νέον ὅλως ὀρίζοντα φιλοσοφίας καὶ ἱκανῆς ὑπολήψεως τυχὼν παρὰ τοῖς συγχρόνοις αὐτοῦ, δυσκόλως ἠδύνατο νὰ περιπέσῃ εἰς ἀτοπίαν παρεμφερεῖς πρὸς τὰς τῶν σοφιστῶν, ἀφ' οὗ μάλιστα αἱ διηνεκεῖς ἀντιφάσεις καὶ αἱ σοφιστικαὶ αὐτῶν ἠνάγκασαν τὸν Πυρρῶνα νὰ ἐγκαταλείψῃ διὰ παντός τὴν διαλεκτικὴν καὶ νὰ πολεμήτῃ αὐτὴν οὐχὶ διὰ δογματικῶν λόγων, διότι καὶ πάλιν θὰ ἐπλανᾶτο εἰς τοὺς ἀδιεξόδους λαβυρίνθους τῆς διαλεκτικῆς, οὔτε διὰ τῆς πειθοῦς, διότι ἡ πιθανότης, ὡς λέγουσιν οἱ σκεπτικοί, γίνεται παρὰ τὸ ἔνδοξον τοῦ λέγοντος, ἢ παρὰ τὸ φροντιστικόν, ἢ παρὰ τὸ αἰμύλον, ἢ παρὰ τὸ σύνηθες, ἢ παρὰ τὸ κεχαρισμένον, ἀλλὰ διὰ τῆς καταδείξεως τῶν ἀσυμφωνιῶν τῶν τε φαινομένων καὶ νοουμένων καὶ διὰ τινων φράσεων ἐκφερομένων ἐν εἴδει πάθους· τοῦτο σαφῶς βεβαίον ὁ Σέξτος ἐν τέλει τοῦ Α' βιβλίου τῶν Πυρρῶνείων Ὑποτυπώσεων.

Ὡσαύτως, ὅταν οἱ Πυρρῶνεῖοι λέγωσι παντὶ λόγῳ λόγος ἀντίκειται, ὑπονοοῦσι τὸ ὡς ἐμοὶ φαίνεται. Τὸ δὲ εἶναι παρὰ τοῖς Πυρρῶνείοις ἰσοδυναμεῖ πάντοτε τῷ φαίεσθαι.

Τοιαῦταί εἰσιν ἐν συνόψει αἱ δοξασίαι καὶ ἡ ἰδιαίτουσα γλῶσσα τῆς τοῦ Πυρρῶντος αἰρέσεως, ὅστις καὶ ἐν τῷ βίῳ αὐτοῦ κατὰ τὰ αὐτὰ αἰέποτε πολιτευθεὶς ἴσως δὲν ἔδωκε σπουδαίας ἀφορμὰς, ὅπως ἐφαρμοσθῶσι καὶ ἐπ' αὐτοῦ οἱ ἐξῆς στίχοι Ἀναξίππου τοῦ κωμωδοποιοῦ ἐν Κεραινουμένῳ:

Οἴμοι φιλοσοφεῖς! ἀλλὰ τοὺς γε φιλοσόφους ἐν τοῖς λόγοις φρονούοντας εὐρίσκω μόνον, ἐν τοῖσι δ' ἔργοις ὄντας ἀνοήτους ὀρῶ.

Διότι, καταδείξας τὴν ἀσυμφωνίαν τῶν τε φαινομένων καὶ νοουμένων, οὐδεμίαν πίστιν ἔδιδεν εἰς τὰς αἰσθήσεις τοῦ διὰ τοῦτο, ὡς μαρτυρεῖ ὁ Λαέρτιος, ὑφίστατο τὰ πάντα, καὶ ἀμάξας ἐὰν ἐτύγχανε καὶ χρημναὺς καὶ κύνας. Μεθ' ὅλους ὁμως τοὺς συχνοὺς τούτους κινδύνους ὁ Πυρρῶν ἔζησε μέχρι τοῦ 90ου ἔτους, ἴσως καὶ ἔτι πλέον· διότι, κατὰ τὴν μαρτυρίαν Ἀντιγόνου τοῦ Καρυστίου, ἐσώζετο ὑπὸ τῶν γνωρίμων παρακολουθούντων. Αἰέποτε δὲ εὐρίσκετο ἐν τῇ αὐτῇ καταστάσει, ὥστε ἐὰν τις ἐγκατελείπανε τὸν Πυρρῶνα μεταξὺ λέγοντα, ἐκεῖνος ἐξηκολούθει ὁμιλῶν μέχρι τέλους τῆς ὁμιλίας τοῦ κατὰ τοῦτο ἐμιμήθη τὸν Πυρρῶνα ὁ μαθητὴς αὐτοῦ Φίλων, ὅστις ἐκλήθη *Αὐτολαλήτης*, ὡς αἰωνίως μεθ' ἑαυτοῦ ὁμιλῶν· διότι, ἔλεγε, δὲν ἦτο βέβαιος ἐὰν ὑπῆρχέ τις παρ' αὐτῷ ἢ μὴ καὶ ἐὰν ἀπηύθυνε ἢ μὴ πρὸς αὐτὸν τὸν λόγον.

Πολλάκις ὁ Πυρρῶν ἀπεδήμει ἄνευ προσιδοποιήσεως καὶ συνερρέμβετο οἷςτιςιν ἔτυχε. Διηγοῦνται δὲ ὅτι, ἐμπροσθέντος ποτὲ εἰς τέλμα τοῦ Ἀναξάρχου, ὁ Πυρρῶν ἀντιπαρῆλθεν οὐδεμίαν βοήθειαν παρασχών, οὔτε προσέξας εἰς τὰς φωνὰς τοῦ διδασκάλου· καὶ ὁμως ὁ Ἀναξάρχος μετὰ τὴν ἀπαλλαγὴν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν βορβόρων ἐπήνει τὸ ἀδιάφορον καὶ ἀστοργον τοῦ μαθητοῦ, ἀπαντῶν εἰς τὰς αἰτιάσεις τινῶν κατὰ Πυρρῶντος. Πολλάκις δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Ἐπίκουρος, θαυμάζων τὴν ἀναστροφὴν τοῦ νέου τούτου αἰρεσιάρχου, συχνάκις ἠρώτα καὶ ἐμάνθανε περὶ αὐτοῦ. Οὐδεὶς ὑπερέβαινε τὸν Πυρρῶνα κατὰ τὴν ἀπραγμοσύνην· διὸ ὁ Τίμων οὕτως ἐγκωμιάζει αὐτὸν ἐν Πύθωνι ἢ ἐν Σίλλαις:

Ὡ γέρον, ὦ Πυρρῶν, πῶς ἢ πόθεν ἐκδυσιν εὐρεὶς λατρείης δεξῶν τε κενοφροσύνης τε σοφιστῶν καὶ πάσης ἰπάτης πειθοῦς τε ἀπελύσας δεσμὰς; Οὐδ' ἐμμελλέν σοι ταῦτα μετ' ἄλλοις τίνες αὔραι Ἑλλάδ' ἔχουσι, πόθεν τε καὶ εἰς ὅ,τι κυροῖ
[ἐκαστα.]

Ἀλλαχοῦ δὲ περὶ τοῦ αὐτοῦ ὁ Τίμων λέγει: Μοῦνος δ' ἀνθρώποισι θεοῦ τρόπον ἡγεμονεύεις, ὅς περὶ πᾶσαν ἐλὼν γαῖαν ἀναστρέφεται δεικνὺς εὐτόρνου σφαῖρας πυρκαυτοῖα κύκλον. Διὰ τῶν στίχων τούτων ἐξεικάζεται ὁ Πυρρῶν ὅτι ἔχει Ἡλίου τρόπον· διότι ὡς ὁ

*Ηλιος τὰς τῶν ἀκριβῶς εἰς αὐτὸν ἀτενιζόντων ὄψεις ἀμαυροῖ, οὕτω καὶ ὁ σκεπτικὸς λόγος τὸ τῆς διανοίας ὄμμα τῶν ἐπιμελέστερον αὐτῷ προσεχόντων συγχέει, ὥστε ἀκαταληπτεῖν περὶ ἐκάστου τῶν κατὰ δογματικὴν θρασυτητα τιθεμένων.

*Ετερον περὶ τοῦ Πύρρωνος ἀνέκδοτον ἀναφέρεται, ὅτι ἐν τρικυμίᾳ τινὶ μεγάλη πάντων σκυθρωπαζόντων καὶ ὀδυρομένων, αὐτὸς μετὰ πολλῆς ἡδονῆς ἐν τινὶ γωνίᾳ τοῦ κυμαινομένου πλοίου ἰδὼν χοιρίδιον ἐσθίον τὰς κυλισμένας τροφὰς τῶν ἐπιβατῶν, εἶπεν, ἐν τοιαύτῃ ἀταραξίᾳ χρὴ τὸν σοφὸν καθεστάναι. *Ἐν γένει δὲ ὁ Πύρρων ἐδείκνυεν ἐκπληκτικὴν περὶ τὰ πάντα ἀπάθειαν, καὶ πολλάκις εἰς τὰς χειρουργικὰς ἐγχειρίσεις, εἰς τὰς τομὰς καὶ καύσεις τὰς προστενεγκομένας ἐπὶ τινος ἔλκουσ αὐτοῦ, μηδὲ τὰς ὀφρῦς ἐκίνει. *Ἐνίοτε ὁμῶς ἐτρόμαξε τοὺς ἀγρίους κύνας, καὶ πρὸς τὸν αἰτιασάμενον τὸν Πύρρωνα ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ ἀντιφάσει ἀπήντα οὕτως ὡς χαλεπὸν ὄλοσχερῶς ἐκδύγει τὸν ἄνθρωπον. Τὴν ἀπάθειαν καὶ ἀδιαφορίαν ἰδίως προσεπάθει ὁ Πύρρων νὰ μεταδώσῃ καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ὡς τυχαίως προβαῖνον τελικὸν αἷτιον τῆς διδασκαλίας του. *Ὁ Εὐρύλοχος ὁμῶς, καίπερ καυχώμενος ὡς Πυρρῶνεις, οὐδέποτε εἰς τὰ τοῦ βίου ἀπαθῶς ἐφέρετο· διότι διηγοῦνται περὶ αὐτοῦ, ὅτι ἡμέραν τινὰ οὕτω παρωξύνθη κατὰ τοῦ μαγείρου, ὥστε λαβὼν τὸν ὀβελίσκον ἐκ τῆς ἐστίας μετὰ τῶν ἡμιψήστων κρεάτων, ἐδίωκε τροχάδην τὸν ἀτυχῆ μάγειρον διὰ τῶν ἀγνυῶν μέχρι τῆς ἀγορᾶς· ἄλλοτε πάλιν συζητῶν παρὰ τὰς ὀχθὰς τοῦ Ἀλφειοῦ καὶ καταπονούμενος ὑπὸ τῶν ἀντιλεγόντων ἐξήφθη τοσοῦτον, ὥστε ἐδέησεν ἀποβαλὼν τὸ ἱμάτιον νὰ φθάσῃ κολυμβῶν εἰς τὴν ἀπέναντι ὀχθὴν, ὅπου ἀνέκτησε τὴν ἀπάθειαν, ἀφ' οὗ τὰ δροσερὰ ὕδατα τοῦ ποταμοῦ ἀρκούντως ἐθώπευσαν τὰς ἐρυθρὰς ὑπὸ τοῦ θυμοῦ παρειάς του.

*Ὁ Πύρρων ἰδίως ἐτίμα τὸν Δημόκριτον, καὶ ἐσέβετο τὸν *Ὀμπρον οὐχὶ ὡς ποιητὴν μέγαν, ἀλλὰ διότι ἐξωμοίωσε τὴν γενεάν τῶν ἀνδρῶν πρὸς τὴν γενεάν τῶν φύλλων (*Ιλ. Ζ. στίχ. 146), καὶ διότι τοὺς Ἀχαιοὺς ὀρμῶντας εἰς μάχην ἐξωμοίοντο πρὸς χῆνας, γεράνους, κύκνους ἢ μυῖας, τὸν Ἀγαμέμνονα

πρὸς ταῦρον, τὸν Αἴαντα καὶ *Ἑκτορα πρὸς λέοντας ἢ κάπρους κτλ. (*Ιλ. Β. στίχ. 459, 469 καὶ 480. Η. στίχ. 256.—7).

*Ἐκ πάντων τούτων καταφαίνεται ὅτι ὁ σοφὰρὸς Πύρρων, καὶ ἐν τῷ πρακτικῷ βίῳ ἡδυνήθη νὰ προσεγγίσῃ καὶ νὰ κυρώσῃ τὴν παράδοξον αὐτοῦ φιλοσοφίαν, τὴν ἐρειδομένην ἐπὶ μιᾷ μόνῃ λέξεως, ἣτις ἐστὶ τὸ περὶ παντὸς ἐπέχειν. Βεβαίως κατὰ τοῦτο ὀλίγιστοι τῶν ὀπαδῶν ἐκείνου τὸν ἐμμήθησαν· διότι μανθάνομεν ὅτι οἱ πλείστοι τῶν μετὰ τὸν Πύρρωνα σκεπτικῶν, τοὺς ὁποίους ἄλλων αἵρέσεων φιλόσοφοι διὰ πολλῶν ἀπεδείκνυσαν ἀντιφάσκοντας, μετὰ πολλῆς προθυμίας ἀπήντων ὅτι αἰροῦνται τι κατὰ τὴν συνήθειαν καὶ φεύγουσι καὶ νόμοις χρῶνται, καὶ ὅτι τῆς φιλοσοφίας των τέλος ἐστὶν οὐχὶ ἡ ἀπάθεια, ἀλλ' ἡ πραότης. Καὶ ἐὰν μάλιστα ὑποθέσωμεν, ὅτι τινὰ τῶν περὶ Πύρρωνος ἀναφερομένων εἰσὶν ἀνύπαρκτα ἢ ὑπερβολικῶς ἐξωγκωμένα, οὐχ ἥτον βεβαία καὶ πάλιν θεωρεῖται ἡ πρὸς τὴν αἵρεσίν του σύμφωνος τάσις τοῦ πρακτικοῦ αὐτοῦ βίου, περὶ οὗ ἄλλως τε οὐδεὶς τῶν ἀρχαίων συγγραφέων διχογνωμεῖ.

*Ἀλλ' ἄρα γε ἡ σκεπτικὴ φιλοσοφία, ἣτις ὡς παροδικὸν μετέωρον ἀνεφάνη ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς φιλοσοφίας, συνήργησεν εἰς τὴν πρόοδον τῆς καθόλου φιλοσοφίας, καὶ ἐξέπεμψε σπινθῆρα τοῦλάχιστον ἀληθείας; *Ἡ καταφατικὴ λύσις καθ' ἡμᾶς ἐστὶν ἀναμφισβήτητος. *Ὁ Πύρρων ἠνέωξε τὴν σχολὴν αὐτοῦ ἐν καιροῖς τοιούτοις, καθ' οὓς πολλοὶ δικαίως θὰ ἐπροτίμων νὰ γίνωσκον ὀπαδοὶ τῆς καινοφανοῦς ταύτης σχολῆς, ἢ νὰ ἀκολουθῶσι τινὰς τῶν τότε αἵρεσιάρχων, οἵτινες τὴν λογικὴν ἐπικαλούμενοι ἐδίδασκον ἐναντία τῇ λογικῇ. *Ἦτο ἀδύνατον πλέον ὁ φιλόσοφος ἀνὴρ νὰ ἀπαλλαγῇ τῆς ἐλευνῆς καταστάσεως, εἰς ἣν περιῆλθεν ἡ φιλοσοφία ἐν τοῖς κατὰ Πύρρωνα καὶ μετ' αὐτὸν χρόνοις· διότι αἱ προλήψεις ἦσαν παμπληθεῖς, τὰ πάθη ἐκ προσφάτων αἰτιῶν προερχόμενα ἐν ἀκμῇ διετέλουν, τὰ δὲ ἦθη τῆς καταρρέουσας ἐλληνικῆς κοινωνίας διέστρεφον ἐπὶ τὰ χεῖρω τὸν φιλοσοφοῦντα νοῦν. *Ἀπητείτο νὰ ἐπέλθῃ σιγὴ ἐν τοῖς πολυταράχοις διδασκαλείαις τῶν φιλοσόφων, καὶ τὴν σιγὴν ταύτην ἐπεκαλῆσατο πρῶτος ὁ

Πύρρων οἶνει ἐκφωνῶν, ὅτι οἱ τὴν σήμερον οὕτω καταθροῦνηντες φιλόσοφοι οὐδὲν γινώσκουσι καὶ ὀφείλουσι νὰ ἐπέχῃσι περὶ παντὸς ζητήματος, μέχρις οὗ ἀποκαθαράντες ἑαυτοὺς παντὸς προγενεστέρου ῥήπου, γίνωσιν ἱκανοὶ νὰ ἐκφέρωσιν ὑγιεῖς φιλοσοφικὰς ἀρχάς. Συνεῖδε λοιπὸν ὁ Πύρρων ὅτι ὁ νοῦς τῆς φιλοσοφούσης Ἑλλάδος εἶχεν ἀπαυδῆσει καὶ προέτεινε τὸν ὕπνον ὡς μόνον φάρμακον, δι' οὗ ἠδύνατο νὰ παύσῃ ἡ ἐξακολουθοῦσα αὐθαδέστερον εἰρωνεῖα τῆς λογικῆς δυνάμεως τοῦ ἀνθρώπου. Ὅ,τι δὲ εἶπεν ὁ Ἠλείος οὗτος φιλόσοφος, ἐγένετο ὀλίγω βραδύτερον· διότι μετὰ μίαν ἑκατονταετηρίδα ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Πύρρωνος ἐσθῆθησαν σχεδὸν αἱ φωναὶ τῶν φιλοσόφων, ἐπὶ πᾶσι μετὰ ταῦτα τὸ ζοφερόν τοῦ Μεσαίωνος σκότος, καθ' ὃ ἐξηκολούθει ἔτι κοιμώμενος ὁ φιλοσοφικὸς νοῦς, καὶ μόλις κατὰ τὰ τέλη τῶν σκοτεινῶν ἐκείνων χρόνων καὶ τὸ λυκαυγὲς τῶν νεωτέρων ἐξύπνησεν ἀναζητῶν ὁδὸν ἀσφαλεστέραν. Τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο ἀφεύκτως θὰ προήρχετο ἐξ αὐτῆς τῆς ῥοῆς τῶν πραγμάτων καὶ οὐδαμῶς βεβαίως ἐπ' αὐτοῦ ἐπέδρασεν ἡ φιλοσοφία τοῦ Πύρρωνος, ἀλλ' ὅπως δὴ ποτε τὸ προεῖδεν ὁ Πύρρων καὶ προητοίμασεν ἴσως ἐν μέρει τὰ πνεύματα εἰς τὸ ἀφευκτὸν ἐκεῖνο ἀποτέλεσμα· ὡς πρὸς τοῦτο τὴν Πυρρῶνειον διδασκαλίαν δύναται τις νὰ καλέσῃ ὀπίον τῆς φιλοσοφίας. Ἀλλὰ καὶ ἄλλως περιέχει ὀρθὰ τινα ἡ αἵρεσις τοῦ Πύρρωνος· διότι ἡ περὶ τῶν πραγμάτων ἀμφισβησία, ἡ ἐποχὴ τῶν Πυρρῶνείων, τὴν ὁποίαν τοσοῦτον εὐχερῶς περιεφρόνουν οἱ λοιποὶ φιλόσοφοι τῶν χρόνων ἐκείνων, εἶνε ἰδέα, ἣτις οὐχὶ σπανίως κηρύττεται καὶ παρὰ τῶν νεωτέρων φιλοσόφων· ὁ Καρτέσιος (Descartes), καὶ περ πολὺν ἐπιδειξάμενος νοῦν ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ, πολλάκις ὡμολόγησε τὴν ἀβεβαιότητα, ἣν ἔχει περὶ τῶν παρ' αὐτοῦ διδασκόμενων. Ὁ Κάντιος, εἰς τῶν μεγάλων ἀναμορφωτῶν τῆς νεωτέρας φιλοσοφίας ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ *Κριτικὴ τοῦ καθαροῦ λόγου* φαίνεται ἀληθῆς τοῦ Πύρρωνος ὁπαδός· πάντες δὲ σχεδὸν οἱ διακεκριμένοι φιλόσοφοι τῶν νεωτέρων χρόνων προτάττουσι τὸ ἐπέχειν εἰς τὰ πλεῖστα καὶ σπουδαιότατα ζητήματα τῆς μεταφυσικῆς· ταῦτα ἀποδει-

κνύουσιν, ὅτι ἡ ἀπόλυτος ἀλήθεια δὲν δύναται νὰ διαγνωσθῇ σαφῶς παρὰ τοῦ ἀνθρώπου, εἰς ὃν αἱ ὑπάρχουσαι ἐν τῇ φύσει αὐτοῦ ἀδυναμίαι πρέπει νὰ ὑποδεικνύωσιν ἀμφισβησίαν περὶ τὴν λύσιν τῶν δυσχερῶν ζητημάτων. Τὸ αὐτὸ ποιητικώτερον ἐξεφράσθη ὁ Victor Hugo εἰπὼν:

Tout corps entraine son ombre, et tout
[esprit son doute.

Νομίζομεν δὲ ὅτι τὸ στοιχεῖον τοῦτο τῆς ἀληθείας, τὸ ἐνυπάρχον ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ τοῦ Πύρρωνος, ἱκανὸν ἐστὶ νὰ καταδείξῃ τὴν πλάνην τῶν διαδιδόντων, ὅτι ἡ Πυρρῶνειος αἵρεσις ἦν παροδικὸν φαινόμενον, οὐδεμίαν ἐπίδρασιν σχὼν ἐπὶ τῆς προόδου τῆς φιλοσοφίας.

Γ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΑΔΗΣ.

ΜΟΥΣΙΚΗ.

ΒΙΟΣ ΒΕΛΛΙΝΗ.

(Τέλος· ἴδε φυλλ. Γ'. σελ. 72-76).

III

Μετὰ τὸν θρίαμβον τοῦτον ὁ Βελλίνης ἐπανῆλθεν εἰς τὴν προσφιλῆ αὐτῷ πόλιν τὸ Μεδιόλανον, ὅπου μόλις φθὰς προσεβλήθη ἐπικινδύνως ὑπὸ δεινῆς νόσου, ἀλλ' εὐτυχῶς ἀνέρρωσε καὶ πάλιν ἐπεδόθη εἰς τὰς πολυτίμους αὐτοῦ ἐργασίας. Ὁ φιλότιμος διευθυντὴς τοῦ θεάτρου Carcano, ὑποχρεώσας ἤδη τὸν Δονιζέτην νὰ προσφέρῃ νέον διὰ τὸ θέατρον τοῦτο μελόδραμα τὴν Anna Bolena, συνηλλάχθη καὶ μετὰ τοῦ Βελλίνη, ὅπως ἕτερον νέον μελόδραμα προμηθευθῇ. Ὁ Βελλίνης ἐξέλεξεν ὡς κείμενον ὡραῖόν τι δράμα τοῦ Ῥωμάνη, τὴν *Γ' πνοῦσάτιδα* (Sonnambulu), εἰς δὲ τὴν μελοποιίαν ταύτης κατεγίνετο διατρίβων εἰς τὰ περίχτερπνὰ χωρία.